

УДК 159.9:316

Ю.Є. ДЕМІДОВА, О.Є. ТВЕРИТНИКОВА

ЄВРОПЕЙСЬКА КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті досліджено коло питань, пов'язаних із проблемами запровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (ЄCTS). Розглянуто можливості, які система ЄCTS надає навчальним закладам і студентам. Проведено аналіз шкал оцінювання знань у вищих навчальних закладах різних країн.

Ключові слова: *Європейська кредитно-трансферна система організації навчального процесу (ЄCTS), Болонський процес, вищі навчальні заклади, оцінювання знань.*

Однією з обов'язкових передумов для входження до європейського освітнього простору і головних вимог Болонської декларації 1999 р. є запровадження системи ЄCTS. ЄCTS було створено в межах пілотного проекту, спонсованого Європейською комісією протягом 1988–1995 рр., для підвищення мобільності студентів та взаємовизнання результатів навчання за кордоном. Європейський Союз традиційно приділяє особливу увагу розвитку міжуніверситетської співпраці як засобу покращення якості освіти на благо студентів і вищих навчальних закладів, а програма обміну студентами є переважним елементом такого співробітництва. Навчання за кордоном може бути особливо цінним досвідом, оскільки це не лише найкращий спосіб дізнатися про інші країни, а й важливий елемент збільшення можливостей для розвитку навчальної та професійної кар'єри. Зростання попиту з боку студентів на навчання за кордоном зумовлено відмінностями в якості підготовки і престижності вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) різних країн, кращими перспективами працевлаштування і заробітку, розвитком різноманітних освітніх програм мобільності студентів. ЄCTS надає університетам необхідний інструментарій для того, щоб гарантувати прозорість, розширити можливості вибору для студентів [1].

Система сприяє полегшенню визнання навчальних досягнень студентів закладами вищої освіти шляхом використання загальнозрозумілої системи оцінювання – кредитів і оцінок, а також забезпечує засобами для інтерпретації національних систем вищої освіти. ЄCTS у своїй основі базується на трьох ключових елементах: інформація (стосовно навчальних програм і здобутків студентів), взаємна угода (між закладами-партнерами і студентом) і використання кредитів ЄCTS (щоб визначити навчальне навантаження для студентів). ЄCTS спрощує розуміння і порівняння навчальних програм для всіх студентів (вітчизняних та іноземних). ЄCTS стимулює мобільність і академічне визнання, допомагає університетам організувати і переглядати їх навчальні програми, ЄCTS може бути використана для різних програм і форм навчання. Ця система робить здобуття вищої освіти в Європі привабливішим для студентів з інших континентів [2].

Мета статті – шляхом узагальнення матеріалів різноманітних моделей оцінювання, залікових одиниць, застосованих у багатьох національних системах освіти, показати досвід і деякі аспекти особливості реалізації ЄCTS у вищих навчальних закладах різних країн.

Основними завданнями, реалізація яких передбачалася в межах першої фази розвитку Європейської кредитно-трансферної системи, є: забезпечення прозорості навчальних програм; створення умов для можливості порівняння навчальних програм у різних університетах та різних країнах Європейського Союзу; реалізація ЄCTS як базового інструменту для зарахування навчальних дисциплін, опрацьованих студентами в інших університетах, у базовому навчальному закладі.

ЄCTS забезпечує прозорість і можливість порівняння навчальних програм такими засобами, як: введення кредитів ЄCTS, які є числовими еквівалентами для окреслення обсягу навчального навантаження студентів, необхідного для повного засвоєння відповідної навчальної дисципліни; створення інформаційного пакета, який надає письмову інформацію студентам і працівникам про навчальні заклади, факультети, організації, структуру навчальної програми та окремих дисциплін; забезпечення кожного студента описом навчальних досягнень (академічною довідкою), який показує здобутки студентів у навчанні у спосіб, який є загальноприйнятим та загальнозрозумілим, і може легко передаватися від одного закладу до іншого; підписання академічної угоди, що стосується навчальної програми, яка буде вивчатися, і кредитів ЄCTS, що будуть присвоюватись за успішне її закінчення; навчальний контракт є обов'язковим як для навчального закладу, що направляє студента на навчання, так і для того, що приймає, а також і для студентів [3].

Принципи Болонського процесу передбачають використання системи залікових одиниць, покликаної вирішити проблему порівняння освітніх програм, сприяти зростанню академічної мобільності. Система має забезпечити оціночними критеріями як результати навчання, так і його навантаження, що є досить актуальним під час переходу студента від одного вищого навчального закладу до іншого під час навчання. Це також дасть змогу зблизити національні освітні системи.

Австрія, Франція, Німеччина, Італія, Угорщина, Словаччина та інші країни об'єднали введення двох циклів навчання з одночасним обов'язковим введенням ЄCTS. Інші країни, особливо ті, які знаходяться в Північній Європі, мають власні системи кредитів, досить сумісні із системою ЄCTS. Отже, у деяких країнах співіснують дві системи. Однак Данія та Норвегія вирішили повністю замінити власні національні системи кредитів системою ЄCTS. Навіть у країнах, де кредитна система не є обов'язковою, багато вищих закладів освіти використовують ЄCTS для перезарахування кредитів (наприклад, Болгарія, Чеська Республіка, Польща, Словенія). Міністри освіти майже двох третин із 46 країн заявили, що їхні вищі заклади освіти використовують систему ЄCTS для перезарахування кредитів. Близько 15% від цієї кількості країн використовують іншу систему кредитів, а

в решті країн такої системи немає зовсім. Систему ЄCTS широко використовують вищі заклади освіти Греції та Швеції (80%), Фінляндії й Польщі (82%), Австрії (84%), Румунії (87%), Норвегії (90%), Ірландії та Данії (93%). Системами кредитів, відмінними від ЄCTS, користуються вищі навчальні заклади Великобританії (45%) та Туреччини (58%) (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Використання системи академічних кредитів у країнах Європи

Країни	Наявність кредитної системи в завершеному вигляді	Наявність національної системи
Австрія	Немає	ЄCTS використовують деякі ВНЗ
Бельгія (французьке співтовариство)	Немає	ЄCTS використовують у межах міжнародного співробітництва
Бельгія (фламандське співтовариство)	Є (має ознаки перенесення та акумуляції кредитів)	ЄCTS використовують деякі ВНЗ
Великобританія Шотландія	Немає. Використовується кредитна система SCOTCATS із вираженою функцією перенесення кредитів	Більшість ВНЗ використовують кредитну систему, яка базується на "SNAА pointsystem". У багатьох ВНЗ застосовують CATS (систему нагромадження та перенесення кредитів)
Англія	Немає	Використовують також ЄCTS
Греція	Немає	ЄCTS використовують деякі ВНЗ
Данія	Немає	Багато ВНЗ використовують власні кредитні технології чи ЄCTS. Міністерство освіти Данії в лютому 1999 р. рекомендувало парламенту введення кредитної системи, заснованої на засадах ЄCTS
Ірландія	Немає	Деякі ВНЗ використовує ЄCTS. Курси підвищення кваліфікації структуруються на основі кредитної системи, що забезпечує її прогрес
Ісландія	Є система, сумісна з ЄCTS	ЄCTS використовують багато ВНЗ
Іспанія	Є (однак базується на контактних годинах, а не на трудомісткості навчального процесу)	Національна система певною мірою сумісна з ЄCTS
Нідерланди	Є система, сумісна з ЄCTS	ЄCTS використовують багато ВНЗ
Німеччина	Немає	Університетський акт 1998 р. забезпечує основу для введення кредитної системи. ЄCTS використовує багато ВНЗ
Норвегія	Є система, сумісна з ЄCTS	ЄCTS використовує багато ВНЗ
Португалія	Немає	ЄCTS використовують деякі ВНЗ
Фінляндія	Є (має ознаки перенесення та нагромадження кредитів, сумісна з ЄCTS)	ЄCTS використовує багато ВНЗ
Франція	Немає	ЄCTS використовують деякі ВНЗ
Швеція	Є	ЄCTS використовують поряд із національною кредитною системою

ВНЗ експериментують із застосуванням кредитних одиниць системи ЄCTS на основі національних систем, а не замість них. Багато суперечок виникає щодо розширення та поглиблення практики використання системи, особливо щодо нагромадження кредитних одиниць. Існують побоювання, що надто квапливе поширення ЄCTS може призвести до зниження якості освіти. Проте чимало ВНЗ Європи вважають свої національні системи сумісними з ЄCTS (більшою мірою для переведення академічних кредитів, аніж для їх акумулювання). У такому разі йдеться або про можливість звичайного переведення національних систем у ЄCTS, або про пряме застосування власної системи ЄCTS. Визнано переваги цієї системи для введення модульної організації освітнього процесу.

Європейська система переведення й нагромадження кредитів – система, яка розроблена в інтересах студентів і базується на визначенні навантаження студентів, необхідного для досягнення цілей програми. Необхідно уточнювати ці цілі, а саме результати навчання та набуті вміння. Важлива роль у системі оцінювання знань належить шкалі, за якою буде проводитись оцінювання. Будь-які результати екзаменів і заліків потрібно підтвердити оцінками. Між тим у різних країнах Європи існує багато систем оцінювання. Успішність студента характеризують локальними/національними оцінками. Бажаними, особливо для випадку переведення кредитів, є додаткові ЄCTS оцінки. З одного боку, тлумачення оцінок значно відрізняється в одній країні від іншої, від одного предмета до іншого, від одного навчального закладу до іншого. З іншого боку, помилка при перезарахуванні оцінки може мати наслідки для студентів [5].

У результаті Європейська комісія скликала групу експертів для визначення спірних питань. Інформація, коментарі та статистичні дані, надані 80 з 84 навчальних закладів-учасників ЄCTS у той час, були взяті до уваги для того, щоб відпрацювати запропоновану шкалу оцінювання ЄCTS. Усі групи предметів були узгоджені з використанням шкали оцінювання ЄCTS для того, щоб перевірити її ефективність. Шкала оцінювання ЄCTS (Grading Scale) була розроблена для того, щоб допомогти навчальним закладам перенести оцінки, виставлені іншим університетом. Вона надає додаткову інформацію щодо роботи студентів, а не замінює загальні оцінки. Вищі навчальні заклади приймають власні рішення щодо використання шкали оцінювання у своїй власній системі.

Шкала оцінювання ЄCTS заснована на концепції поділу студентів на достатньо широкі групи за результатами перевірки знань таким чином. Спочатку всі студенти діляться на дві групи: оцінені успішно, і такі, що не пройшли випробування. Студенти першої групи розподіляються на 5 підгруп: А – кращі 10%; В – наступні за ними 25%; С – наступні за ними 30%; D – наступні за ними 25%; Е – наступні за ними 10%. Студенти, які не пройшли випробування (не здали успішно іспит), розподіляються на 2 підгрупи: FX – необхідно додатково попрацювати та скласти іспит; F – повторити вивчення цієї навчальної дисципліни [6].

Проведемо порівняльний аналіз різноманітних шкал оцінювання і спробуємо з'ясувати, як вони можуть бути співвіднесені між собою (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна шкала оцінювання

Національна система оцінювання у ВНЗ України	Європейська кредитно-трансферна система ЄCTS			Порівняльна шкала оцінювання у ВНЗ США		
	Літера оцінки ЄCTS	Пояснення	Кількість балів	Літера оцінки	Кількість балів	Кількість балів
5 (відмінно)	A	Відмінно – відмінне виконання з незначною кількістю помилок	90–100 балів	A+ A	100 99–93	4,333 4
4 (добре)	B	Дуже добре – вище від середнього рівня з декількома помилками	85–89 балів	A– B+	92–91 90–88	3,667 3,333
	C	Добре – в цілому правильна робота з відповідною кількістю помилок	75–84 балів	B B–	87–79 78–76	3 2,667
3 (задовільно)	D	Задовільно – непогано, але є відповідні недоліки	70–74 балів	C+ C	75–73 72–66	2,333 2
	E	Достатньо – виконання відповідає мінімальним критеріям оцінювання	60–69 балів	C– D	65–63 62–60	1,667 1
2 (незадовільно)	FX	Незадовільно – потрібно додатково попрацювати з можливістю повторного складання іспиту	35–59 балів	E/F	59 і нижче	0,00
1 (погано)	F	Незадовільно – обов'язковий повторний курс навчання, необхідна серйозна робота	1–34 бали			

Примітка: Національна система оцінок у ВНЗ США: A – відмінно, B – вище від середнього, C – середньо, D – нижче від середнього (мінімальна прохідна оцінка), E/F – (або будь-який інший символ) – погано або дуже погано.

ЄCTS є значною складовою університетської освіти Німеччини. Її використовують понад 50% усіх ВНЗ країни. Завдяки реформам, що активно проводяться, в системі освіти Німеччини є тенденції до впровадження на основі кредитів системи накопичення, що базується на 60 кредитах в академічних годинах (академічний рік складається з 1600–1800 робочих годин).

У Франції немає національної системи кредитів. У датських університетах прийнята система ЄCTS, але існує низка проблем з її упровадженням. З 1999 р. освітня програма Італії має систему на основі кредитів. Кредити впроваджені на всіх рівнях освіти, у тому числі й вищій. Кредити можуть використовуватись як у нагромаджувальній формі, так і для переведення. Іспанська національна система кредитів діє з 1987 р., один кредит

відповідає 10 год теоретичного чи практичного навчання. Іспанська система – це система нагромадження кредитів, що створює необхідні умови при виборі студентом спеціалізації професійної освіти. Деякі ВНЗ країни використовують мінімальну кількість кредитів (60 на рік, 120 – для дворічного циклу, 300 – для п'ятирічного). Система кредитів Іспанії співвіднесена з ЄCTS, але в освітній системі країни також є труднощі, пов'язані із системою оцінювання знань за ЄCTS [7].

Висновки. У формуванні висококваліфікованих фахівців і забезпеченні якості освіти важливу роль відіграє система оцінювання знань. Шкала оцінювання ЄCTS розроблена для того, щоб допомогти ВНЗ перенести оцінки, виставлені місцевим закладом. Вона надає додаткову інформацію щодо роботи студентів, а не замінює загальні оцінки. Європейську систему “полегшеної шкали оцінювання” (шкалу оцінювання ЄCTS) сформовано для того, щоб передача оцінок могла ефективно проводитися за допомогою полегшеного оцінювання, зрозумілого в усій Європі. Національна шкала оцінок перекладається на семиступінчасту модель, за допомогою якої оцінки, отримані в різних країнах, можуть бути співвіднесені між собою. При цьому принципи перезарахування виробляються та затверджуються на рівні відповідних факультетів.

Список використаної літератури

1. Пінчук Є.А. Болонський процес: європейський досвід реформування архітектури ступенів вищої освіти / Є.А. Пінчук // Наука та наукознавство. – 2008. – № 3. – С. 76–89.
2. Впровадження ЄCTS в українських університетах: методичні матеріали / за ред. Ю.М. Рашкевич. – Львів : Національний університет “Львівська політехніка”, 2006. – 56 с.
3. Давидов П. Цивілізаційний потенціал української освіти в контексті Болонського процесу / Павло Давидов // Українознавчий альманах. – К., 2012. – Вип. 8. – С. 154–158.
4. Дмитриченко М.Ф. Вища освіта і Болонський процес / М.Ф. Дмитриченко, Б.І. Хорошун, О.М. Язвинська, В.Д. Данчук. – Київ : Знання України, 2006. – 440 с.
5. Степко М.Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя : монографія / М.Ф. Степко, Б.В. Клименко, Л.Л. Товажнянський. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2005. – 112 с.
6. Товажнянський Л.Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити : монографія / Л.Л. Товажнянський та ін. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2004. – 144 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-2719.html>.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2013.

Демидова Ю.Е., Тверитникова Е.Е. Европейская кредитно-трансферная система организации учебного процесса

В статье исследован круг вопросов, связанных с проблемами внедрения ECTS. Рассмотрены возможности, которые дает система ECTS учебным заведениям и студентам. Проведен анализ шкал оценивания знаний в высших учебных заведениях разных стран.

Ключевые слова: *Европейская кредитно-трансферная система организации учебного процесса, Болонский процесс, высшие учебные заведения, оценка знаний.*

Demidova Y., Tveritnikova E. European credit transfer system to learn

The article examines a range of issues related to the problems of implementation of the European credit transfer system to learn (ECTS). Among the latest trends in high school the last place holds European integration of higher education that aims to create a unified educational space, the main principles of which are reflected in the documents of the Bologna Process.

The Bologna Process – a system of measures European government agencies, universities, intergovernmental and non-governmental organizations related to higher education, aimed at structural reform of national systems of higher education in Europe to create a European Research Area in order to increase the capacity of graduates to employment, raising the competitiveness of European higher education.

An analysis of the integration process of higher education in Europe, the Bologna Declaration – the result of generalization, purposeful collective understanding of objective socio-economic and political processes of their interaction with her educational systems.

he possibilities offered by the system ECTS educational institutions and students: the adoption of clear and comparative degrees, making the education system that initially is based on two cycles, establishing a system of credits, the development of internships and the development of European cooperation in quality control of education, the development of the European dimension in higher education, lifelong learning, establishing closer links between the European Higher Education Area and European Research, higher education institutions and students.

Of primary importance are the introduction of a system of credits as an accepted means of qualitative and quantitative measurement of the educational process, sm development of internships as a practical way of integrating learning based on quality criteria and credits. In this regard, an important role to play ECTS.

Perception of Europeanization of national higher education systems, the formation of educational space will be implemented primarily by modernizing curricula, inter-institutional cooperation, mobility schemes development, joint training programs, practical training and implementation of research, adoption of co-Dimensional degrees to ensure employability of European citizens and increasing international attractiveness of European education systems. So the main goal of the Bologna Process - consolidation efforts of scientific and educational community and the governments of European countries not only to significantly improve the competitiveness of European research and education on a global dimension, as well as to enhance its role in the social democratic transformations.

Key words: *European credit transfer system of the educational process, the Bologna process, higher education institutions, assessment of knowledge.*